

Rådgivning inom livsmedelskontrollen

FÖR KONTROLLMYNDIGHETER

© Livsmedelsverket, Uppsala maj 2019

Foto omslag: Johnér. Foto inlaga: Petter Cohen, Maria Begntsson Lewander, Mostphotos.

Layout: Livsmedelsverket

Inledning

I våra möten med livsmedelsföretagare ser vi att det finns en efterfrågan på mer rådgivning och information från kontrollmyndigheterna. Samtidigt upplever en del kontrollmyndigheter att det finns en konflikt mellan rådgivningsrollen och den myndighetsutövande rollen. Det är mot bakgrund av detta som vi har tagit fram den här informationen.

Här kan du som representant från en kontrollmyndighet läsa om din rådgivande roll i samband med opartisk kontroll.

Vi har också tagit fram information som vänder sig till livsmedelsföretagare. Med den vill vi förtydliga vilken rådgivning de har möjlighet att få.

Dessa skrifter är ett resultat/en uppdatering av ett tidigare samarbete mellan Livsmedelsverket och Tillväxtverket, där vi också samrått med kommuner, landsting, universitet samt LRF.

Vi hoppas att informationen ska ge kunskap och stöd kring rådgivningens roll för att underlätta för företagare.

Livsmedelsverket

Ansvaret för rådgivning till livsmedelsföretagare

Inspektörerna från kontrollmyndigheterna, till Kontrollmyndighetens uppdrag handlar om att göra en oberoende granskning av livsmedelsföretagarens verksamhet. Som en del i uppdraget ingår även att ge råd och information som underlättar för företagen att göra rätt. Här kan du som inspektör och representant för en kontrollmyndighet få vägledning till hur du kan ge råd till livsmedelsföretagare.

Du kan ge information om vad lagstiftningen kräver och exempel på hur man kan göra för att följa reglerna. Rådgivningen bör anpassas till företagets kunskap och behov. Dina råd får dock inte minska deras möjlighet till handlingsutrymme och kreativitet, och det ska vara fortsatt tydligt att de själva har ansvaret.

Genom att du underlättar för företagaren att göra rätt från början, bidrar ni tillsammans till att lättare och snabbare uppnå målet: säkra livsmedel till konsumenterna.

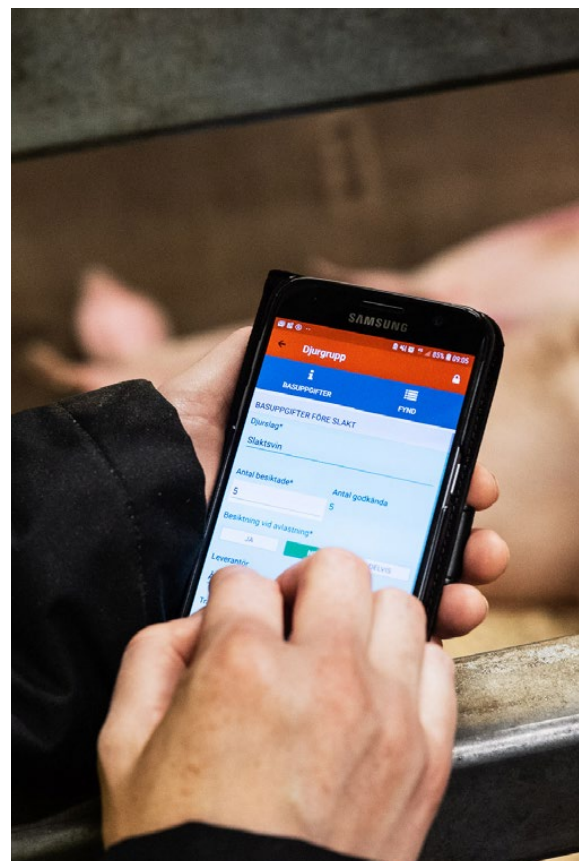
Förklara hur det hänger ihop: Regel – mål – krav – fara – lösning

Det finns en stor efterfrågan på rådgivning och information, från livsmedelsföretagare, om hur de kan uppfylla målen i lagstiftningen. Kontrollmyndigheten och inspektören blir då en viktig kontakt för företagaren för att få diskutera sina frågor och planer.

Många vill ha specifika besked om vilka lösningar som lagen kräver. De kan behöva få förklarat för sig att reglerna bygger på att lösningarna ska anpassas till den aktuella verksamhetens behov, att delar av livsmedelslagstiftningen är målstyrd, och att kraven i lagstiftningen därför ofta kan uppfyllas på flera olika sätt.

Din rådgivning ska hjälpa företagaren att hitta sätt att uppfylla kraven i lagstiftningen. Utgå gärna från farorna i den aktuella verksamheten när du diskuterar med företagaren. Hjälp företagaren att förstå vilka faror som finns i verksamheten, och diskutera hur de kan hanteras. När de förstår varför något är en fara, kan de lättare ta fram en lösning till hur de kan minimera risken med faran.

Som representant för kontrollmyndigheten ska du kunna förklara vad lagstiftningen kräver och dessutom, om det är möjligt, beskriva olika sätt att uppnå kraven. Utgå alltid från det aktuella företaget när du svarar på företagarens frågor.

Ge exempel och jämför med lagstiftningen

Om du har erfarenhet av hur man kan hantera en viss situation kan du berätta om det. Var tydlig med att det är exempel, och inte krav på hur det aktuella företaget ska göra. Beskriv det önskade resultatet. Resonera kring farorna i verksamheten. Ha en dialog om vilka lösningar företagaren kan tänka sig och om de är lämpliga.

Om företagaren frågar ”Kan jag göra så?” eller ”Hur ska jag göra?” kan du ställa öppna frågor som tydliggör vad det är verksamheten ska uppfylla. Exempel: Vilka faror finns? Vad händer när du inte gör så? Hur tänker du kring det här? Om du bedömer att företagaren kommer fram till ett förslag på åtgärd som uppfyller lagstiftningens krav kan du säga det.

Om du får en fråga om en konkret lösning, av typen ”om verksamheten ser ut så här och jag gör så här, uppfyller jag då lagstiftningens krav?” kan du förklara hur förslaget förhåller sig till lagstiftningen. Du kan svara ”ditt förslag är ett sätt att uppfylla lagstiftningens krav”, för att vara tydlig med att det kan finnas fler sätt.

Det viktiga är att målet med lagstiftningen – säkra livsmedel – kan uppnås med den lösning företa-

garen beslutar sig för. Om det finns vägledningar eller branschriktlinjer kan du hänvisa till dem. Om du inte vet svaret direkt kan du förstås be att få återkomma med svaret senare.

Förtydliga också ansvarsfördelningen. Det är alltid företagarens ansvar att deras livsmedel är säkra och att konsumenten inte blir vilseledd. Livsmedelsföretagaren ska kunna visa för kontrollmyndigheten att en viss lösning innebär att målen med lagstiftningen uppfylls. Myndighetens uppgift är att bedöma om den lösning företagaren väljer gör att målet med lagstiftningen uppfylls.

Livsmedelsverket har samlat branschriktlinjer samt information om livsmedelskontroll och lagstiftning som vänder sig till livsmedelsföretagare på vår webbplats. Du finner dem här: Länk till branschriktlinjer eller gå in på www.livsmedelsverket.se och vidare under Produktion, handel och kontroll.

I vårt webbaserade kontrollverktyg Kontrollwiki (<https://kontrollwiki.livsmedelsverket.se/>) kan du få fördjupad information om livsmedelskontroll och tolkning av lagstiftningen.

EXEMPEL

Ett mindre slakteri får avvikelser vid en kontroll på grund av att samma personal arbetar växelvis på oren och ren zon utan rengöring eller klädbyte. Företaget förklarar att de är medvetna om felet men inte har någon lösning på problemet?

Du informerar om varför det är viktigt att hålla en god hygien under slaktprocessen samt gällande lagstiftning inom området. Ni diskuterar hur man skulle kunna göra för att lösa problemet ur en praktisk synvinkel. Ett bra sätt är till exempel att införskaffa plastförkläden och införa handtvätt och klädbyte från oren till ren zon. Med ditt stöd kan företagen hitta en lösning på något som varit ett problem länge. Avvikelse skrivs och du följer upp att det nya förfarandet fungerar som det är tänkt vid en uppföljande kontroll.

EXEMPEL

Du är på ett bageri. I degrummet noterar du att färgen i taket flagnar. Flagorna riskerar att ramla ner i degblandaren där degen bearbetas öppet. Under kontrollen är livsmedelsföretagaren med och ni står i degrummet och tittar på den flagnande färgen och diskuterar. Du informerar om att det finns en risk att färgen ramlar ner i degen, att det inte får fortsätta och att detta kommer att bli en avvikelse. Livsmedelsföretagaren förstår problemet och undrar om han måste göra mycket stora ingrepp så som nytt tak, nymålning eller annat för att avhjälpa problemet?

Du poängterar att målet med lagstiftningen är att livsmedlet inte får förorenas. Du informerar om att det kan finnas olika sätt att se till att livsmedlen inte förorenas. Du nämner att det finns olika alternativ: se till att det inte finns livsmedel placerade under det flagnande taket, skrapa bort färgen, eller de lösningar som livsmedelsföretagaren själv föreslår. Du avslutar med att säga att oavsett vilket sätt man väljer så måste man se till att inte andra risker för livsmedlet uppstår.

Du informerar att detta är en avvikelse i kontrollen som kommer med i kontrollrapporten. Du informerar också om att en uppföljande kontroll kommer att utföras för att säkerställa att hantering av livsmedlen sker på ett säkert sätt.

EXEMPEL

Du besöker en mjölkgård. Företagaren frågar hur ofta hen behöver byta spengummin på mjölkningsutrustningen?

Det finns inte ett enkelt svar på frågan, eftersom det måste bedömas från fall till fall, utifrån till exempel hur ofta utrustningen används och hur den diskas. För en dialog om vilka risker som finns och vilka resultat som företagaren ska uppnå. Med hjälp av öppna frågor kan du hjälpa företagaren att själv komma fram till en lösning som fungerar. Du kan förklara vad som händer med gummit när det åldras, det vill säga att det blir mer sprött och att det finns risk för att det bildas sprickor där bakterier kan få fäste. Låt företagaren beskriva vilka faror som finns, när åtgärder krävs och hur de ska göras på bästa sätt för verksamhetens förutsättningar. Hänvisa också företagaren till att läsa branschriktlinjer.

Passa på att ge rådgivning vid kontrollbesöket

För många livsmedelsföretagare är mötena med kontrollmyndigheten mycket viktiga. Rådgivning vid kontrollbesöket är ofta det mest uppskattade sättet att få råd och information. Genom att du passar på att besvara frågor kan kontrollbesöket också ge ett direkt och stort värde för företagen.

Om du ser brister vid kontrollen bör du hjälpa företagaren att komma fram till lösningar för att åtgärda bristerna. För en diskussion om varje brist, förklara konkret vad som är faran, varför du bedömer att faran inte är tillräckligt hanterad och vilket resultat företagaren ska uppnå med sin lösning.

Ge rådgivning även vid andra tillfällen

Ibland vill företagaren ringa och ställa frågor utanför kontrolltillfället. Det kan till exempel

handla om planerade förändringar av verksamheten.

Precis som vid kontrollbesöket har företagaren enligt lag* rätt till rådgivning från sin kontrollmyndighet. Det rådgivande samtalet bör ske på samma nivå som vid kontrolltillfället.

Vad är råd och vad är information?

Enligt livsmedelslagen är kontrollmyndigheten skyldig att ge både rådgivning och information. Men vad är skillnaden?

Råd är svar på frågor, eller upplysningar, om hur lagstiftningen kan tillämpas i det aktuella fallet, eller en diskussion om den aktuella verksamheten. Information är allmänna upplysningar, till exempel att du berättar vad som står i lagstiftningen. Men självklart kan rådgivning och information ibland överlappa.

*) Enligt 6 - 8 §§ i Förvaltningslagen.

Myndigheternas skyldighet att ge råd

Kontrollmyndigheten är skyldig att svara på frågor och underlätta för livsmedelsföretagaren att göra rätt, så långt det är möjligt. Det framgår av 12 § livsmedelslagen:

"Den myndighet som utövar offentlig kontroll skall genom rådgivning, information och på annat sätt underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt lagen..."

Och 6 - 8 §§ förvaltningslagen:

"Service. En myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål.

Tillgänglighet. En myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas. Myndigheten ska vidta de åtgärder i fråga om tillgänglighet som behövs för att den ska kunna uppfylla sina skyldigheter gentemot allmänheten enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen om rätten att ta del av allmänna handlingar.

Samverkan. En myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter. En myndighet ska i rimlig utsträckning hjälpa den enskilde genom att själv inhämta upplysningar eller yttranden från andra myndigheter."

Det ska vara enkelt att starta och driva företag. Det är viktigt att de regler som finns är enkla, ändamålsenliga och att företagare förstår dem. Att förenkla för företagare handlar bland annat om att minska deras kostnader till följd av regler och förbättra deras myndighetskontakter, för att på så sätt underlätta deras vardag. Då kan de i stället ägna mer tid och resurser till att driva sin verksamhet.

Utifrån företagens perspektiv måste det finnas en balans mellan den service, information och rådgivning som tillhandahålls och den myndighetsutövning som utövas gentemot företagen. När företagaren får bra förutsättningar att följa regelverken upplever de tillämpningen som mindre krävande.

Mer information som kan vara till nytta för dig finner du på Livsmedelsverkets webbplats www.livsmedelsverket.se och vidare under "Produktion, handel och kontroll".

I vårt webbaserade kontrollverktyg Kontrollwiki kan du få fördjupad information om livsmedelskontroll och tolkning av lagstiftningen.